

Lau Ae Pol Pa'e Ta Re Ngae Galesia Kana Turunglomatana

Ragau re kapunu ta ri loreapatokona te Iesus Karais ka ri ra ragau ra Iura. Na ngarume, ka inae Pol lonapatokona, nae Iesus ke ba'e ta i puling-malagange pangamologa e pe e te Iesus ta ragau ra sana ri ra Iura. Na papatu nga ragau nginngina ra sana ri ra Iura ka loreapatokona te Iesus ba keke paturu ta katungkala kala nga Iura ra loreapatokona. Ava ra lopatokonakana nginngina ra sana ri ra Iura ke sane ke lolakurumea bangapaga rae Moses kanna. Minmina na palingtete te ke lele ngaliua nga Iura ra lopatokonakana ba ra sana ri ra Iura ra lopatokonakana kurumea, palu nga Iura nginngina keke matea ra sana ri ra Iura ta ri ngeke loakurumea bangapaga rae Moses kanna bole.

Nae Iura palu keke loa tae Galesia, na keke palomatantane ra lopatokonakana re ngae Galesia ka pangalomatana ra goanga. Na pangalomatana nginngina keke bailopalilli kerea. Ba bole, ragau nginngina reke palomatantana rea ka pangalomatana ra goanga keke bai ta kaoreaginangpita rea ta ri loangakurumea bangapaga rae Moses kanna, ba ta ri ngeke tototaliue mirareame kurumea Iurame baingarea te.

Na ka inae Pol longe ina ra goangakana nginngina ke kumkuma minmina, na i ka iukia. Ka baina ke ba ka lau laekia ta ra lopatokonakana

re ngae Galesia ta pangatupunge loreamatananganame. Ba ke turu pakerea roma, ka pamau kena mana ta lelung tupu nge Nutu raguna ba ta ravunge mauling e momo passavele. Ka i a pamau e nga lelungtupu kurumea lopatokona te Iesus Karais. Agau te ke sane totorong ta i lelung tupu nge Nutu raguna kurumea loangakurumengana ka bangapaga rae Moses kannu.

Ba nga pangamologa kokorai rae Pol pa rea nga lau laekia i ke role roma, ka sana ri ra pangamologa onra i ravu rea nga i muni lonamatanangana. Ba ka sana ri ra pangamologa onra i ravu rea nga ragau bole. Ke sa. Ka ri ra pangamologa onrae Nutu tungu rea. Minmina na i ke matea ra lopatokonakana re ngae Galesia ta ri ngeke ka'e pangalomatana nginngina ra goanga, ba ta ri ngeke kapitaginggingia pangamologa ra i ae Pol pulimalaga rea te ri pala.

Pangamologa Re Kapunu

¹ Ka iau ae Pol a iau a aposel te ora ragau sane ke ba'e. Ke sa. Iesus Karais bae Nutu a i a tamana ore pasigipage nga mateng keke ba iau.

² Iau kala nga kolingau memena ngallo nge Karais onreke momo nakai kala nge iau, mangng ke kinung ka ba ka lau laekia ta ra lopatokonakana ginungarea reke momo ngallo nga porovins ae Galesia roma:

³ Mangng ka kavkave Nutu a i ae Tamara ta i kala nge Iesus Karais A Avolaukita ngeke tunge lopengana ba momongpengana ae ri te miau.

⁴ Bae Iesus ka i a i e tunge i muni maulingngana ma i a tunga te Nutu ta osungrurunge baingara

reke sosoali. Ke kuma minmina ta baina i nge ravulele ita nga kae re sonrau reke sosoali kurumea Nutu ae ita ba Tamara lonangana.

⁵ Minmina na ita ngaka kalapage Nutu pasavele. Ka kaomannmannangana.

Ka Sana Pangamologa E Pe Tetoto Muni

⁶ Iau ka kallo ba ka kanimaimaia lotani e bollau kurumea kelangaungana ka baingamiau laeala a miau ka kumkuma kia. Pala na miau kaka rave pangamologa e pe e ta Nutu kiungana kamiau ka lopengana ae i a i tungtungumane ngallo nge Karais, ava sonrau na miau kaka bai ta kange. Kaka bolvole ta kange Nutu e kiu miau ta baina miau ngaka loakurumea pangamologa e pe tetoto muni.

⁷ Ava ka sana pangamologa e pe tetoto muni. Ke sa. Ka ragau palu onreke bai ta baingalopalilli kamiau ba kamongpalipiliu ka pangamologa e pe e te Karais mana.

⁸ Ava ngaroma mangng muni o anggelo te e nga Nutu mallena nga tava bole nge pulimalage pangamologa a sana tongana kena ma pangamologa laeala e pe a mangng pulimalage te miau, na mangng o i bole nge rave alang e soali passavele.

⁹ Ba iau ka la roleng muni kurumea pangamologa laeala mana roma: Ngaroma agau nge pulimalaglage pangamologa a sana tongana kena ma pangamologa laeala e pe a miau ka rave, na i nge rave alang e soali passavele.

¹⁰ Iau ka bai ta balinglaga miau roma, ka ina iau rolea pangamologa reke gingging minmina na miau kaka roma iau a amva ta ravunge ragau

kiningpatae ngareangana ka giau, o Nutu kiningpataengana ka giau? O kaka roma, iau a umma ta loangakurumea ragau loreanganame ae? Ke sane minmina kurumea, ngaroma iau nga amva ta loangakurumea ragau loreanganame tale, na ala sana iau a akumangngatulu ae Karais kannna.

Pol Ke Pangamologa Ta Kumangng A Kanna E Nga Aposel

¹¹ Kolingau memena ngallo nge Karais, iau ka matea ta miau nga lomiamatana roma, pangamologa laekia e pe a iau pulimalaglage ke sane pa nga ragau.

¹² Iau ka role minmina kurumea, iau ka sana rave nga agau te. Ba agau te ke sane palomatana iau kia bole. Ke sa. Iau ka rave nga pangapota te orae Iesus Karais pakosining kia te iau.

¹³ Miau ka lomiamatana tapu ka momongau pala ina iau lolakurumea Iurame baingareame tale. Ka lomiamatana ka baingau ina iau umma ta pangamiralali raumane ra lopatokonakana te Karais rae Nutu toro rea, ba ka amva ta baingasoali rea.

¹⁴ Ba lomatana ae iau e ta Iurame baingareame ke kavesia lomatana ae lala papatu rae iau ra Iura. Ba iau ka tumvugu raumana nge ri ta loangakurumea sisiukau memena baingareame.

¹⁵⁻¹⁶ Avae Nutu ke toro iau tapu ina iau momo nga nau siana tale, ba ke kiu iau ka lopengana ae i a i tungtungumane. Ba ka ina i matea ta pangapotange Tuna ngallo nge iau ta baina iau nga pulimalage pangamologa e pe e te i ngaliua nga ragau ra sana ri ra Iura, na iau ka sana loa

bolvole ta agau te ta balinglagange roma, “Iau nga kuma mina ngaetai?”

¹⁷ Ba iau ka sana loapatae tae Ierusalem ta kelange reke lele ra aposel pala nge iau bole. Ke sa. Iau ka kutapu na ke loa tae Arebia. Ba ngarume, na iau ka galiu muni tae Ramaskus.

¹⁸ Ba ngarume muni, ka ina pesingmataname ka ri mologi ke rongo tapu, na iau ka loapatae tae Ierusalem ta kelange Pita. Na ka mommo kala nge i ka kaeme ka ri tangulelu ba lima.

¹⁹ Ava iau ka sana kele aposelme kinung. Ke sa. Ka kele Iems a i a Iesus Avolau teiteikia mana.

²⁰ (Iau nga role kamiau ka kaomannmannan-gana nge Nutu raguna roma, pangamologa kokorai ra iau papa rea te miau ka sana ri ra goanga.)

²¹ Na ngarume, na iau ka loa tae Siria bae Silisia.

²² Ba ra lopatokonakana te Karais re nga gininga reke momo ngae Iurea ke sane ke kele ragugu.

²³ Ke sa. Keke longe kau turung mana minakai roma: “Sonrau na agau ame pamiralali ita pala ke pulimalaglage lopatokona laekia ae ita a i ava ta baingasoalinge pala.”

²⁴ Ba ra nginngina reke longe pangamologa laeala keke kalapagpage Nutu kurumea kumangngana ngallo nge iau.

2

Aposel Reke Momo Ngae Ierusalem Ka Lorean-gatakale Pol

¹ Ngarume, ka ina pesingmataname ka ri tangulelu ba tugulu ke rongo tapu, na iau ka loapatae

tae Ierusalem muni kala nge Barnavas. Ba ka rave Taitus bole.

² Ava ka sana loa kurumea agau te bangana kau. Ke sa. Ka loa kurumea pangapota te orae Nutu pakosining kia te iau. Ka loa ta baina iau nga turulomatana te ri ka pangamologa laekia e pe a iau pulimalaglage ta ra sana ri ra Iura. Ava ka sana turulomatana ta ra lopatokonakana kinung. Ke sa. Ka turulomatana ta ragau onreke pato rea ka ravollalau mana kurumea, ka sana matea kumangng a iau kumkuma kia ka kae laeala o kumangng a iau kuma kia pala ta i lelung ma i a oru a sana puna.

³ Bae Taitus ke momo kala nge iau. Ba i ka i a Girik te, ava ri ka sana kaoreaginia ta i ngatangng ta ri totongtaliue mirana.

⁴ Iau ka role minmina kurumea pala, na ragau palu ra lopatokonakana ra goanga keke loagome ta ra lopatokonakana ginungarea nangina. Ka ri ra ragau reke bai ta kumangng kita ta ita ra kumangngatulu re nga bangapaga rae Iurame kanrea. Ava ita ra lorapatokona te Karais Iesus kaka kapatali tapu nga bangapaga nginngina samangpita ngareangana kita.

⁵ Minmina na mangng ka sana ngatakale ragau nginngina ta ri taongamuga kamangng ka panna te mana. Mangng ka kuma minmina ta baina miao nga kapitaginggingia pangamologa e pe e te Karais ora kaomannmannangana kia.

⁶ Na nga ra nginngina onreke pato rea ka ravollalau—ngaroma nga ri ra ravollalau o sana nga ri ra ravollalau, ollaeala ka sana otte nge iau; nga Nutu kelangana ka ragau ka sana agau te

ngailu nga agau tetoto—ra nginngina onreke pato rea ka ravollalau ke sane ke puliale pangamologa te nga pangamologa laekia e pe e te Karais a iau pulimalaglaga.

⁷ Ke sa. Ri keke kelapatokona roma, Nutu ke tunge kumangng laekia te iau. Ka i a kumangng e nga pulingmalagange pangamologa e pe e te Karais ta ra sana ri ra Iura. Bae Nutu tungngana ka kumangng laekia te iau ka tongana kena ma ine tunge kumangng te Pita ta i pulingmalagange pangamologa laekia e pe e te Karais ta ragau ra Iura.

⁸ Iau ka role minmina kurumea, Nutu ore umma ta kalaunge Pita nga kumangng a kannna e nga aposel ta Iurame ke umma ta kalaunga iau bole nga kumangng a kanau nga aposel ta ragau ra sana ri ra Iura.

⁹ Minmina na ka inae Iems, bae Pita, bae Ion onreke pato rea ka ravollalau keke kelapatokona roma, iau ka rave kumangng laekia kurumea Nutu tungnganamana ka lopengana ae i te iau, na ri keke tagukama kamangng ta pangakosining ka pagiungarea kala nge mangng nga kumangng laekia. Ka siareakena ka omea Barnavas ta mangng loanga ka pangamologa e pe e te Karais ta ragau ra sana ri ra Iura, ba ri ngeke loa kia ta Iurame.

¹⁰ Na keke ballaga mangng ta kumangng ka oru kena mana. Keke ballaga mangng ta mangng nga lomangnggaliliu ta kalaunge ra lopatokonakana re ngae Ierusalem onra sana karea oru. Ba iau ka matea ta kumangng ka kumangng laeala bole.

Pol Ke Sanggipite Pita Kurumea Baingana Ore

Sane Tupu

¹¹ Ava ngarume, ka ina iau momo ngae Antiok, nae Pita ke atu bole. Ba i ke kuma ka bainga te ore sane tupu. Minmina na iau ka maisi nga raguna, na ka sanggipite kurumea kumangngana ka baingana laeala.

¹² Ka sanggipite kurumea, pala, ka inae ragau palu rae Iems ba rea ke sane ke lele tale, na i ke kaninni kala nga ra lopatokonakana ra sana ri ra Iura. Ava ka ina ra lopatokonakana ngingina ra ri ra Iura keke lele, nae Pita ke paturu ta agangatapu ba ta momong balakala nga ra lopatokonakana ra sana ri ra Iura. I ke kuma minmina kurumea, i ke matautaue ra lopatokonakana ra Iura onreke matea ragau kinung ta ri loangakurumea bainga e nga totongtaliu.

¹³ Nae Pita baingana laeala e soali ke sasa ta ra lopatokonakana pattoto ra Iura. Ba ri ka loreamatana roma, bainga laeala ke sane tupu, ava keke pagiu kala nge Pita ta kumangng kia bole. Minmina na baingarea laeala ke ute Barnavas kurume rea bole.

¹⁴ Na ka ina iau kele ina ri sane ke taotupu kurumea taru ra pangamologa e pe e te Karais rorole tao mannangana, na iau ka maisi nga ri kinung ragureame na ka role kae Pita roma, “Ka one a Iura te, ava momongang ka ino momo kala nga ra sana ri ra Iura ka tongana kena ma agau a sana i a Iura. Minmina na ke meimia na one ko matea ta bangapagange ra lopatokonakana ra sana ri ra Iura ta ri loangakurumea Iurame baingareame?”

¹⁵ “Ka itaua ra Iura ina naramemena ke

toapisigi ita. Ka sana ita ra ragau ra sana ri ra Iura. Ka sana ita ra ragau matana laeala ra ragau rae ita ke patpato rea ka ra baingareame ke sosoali.

¹⁶ Ba ita ka loramatana roma, Nutu ke sane la patonge agau te ka agau a baingana tupu nga raguna kurumea loangakurumengana ka bangapaga rae Moses kanna. Ke sa. I ke la patonge agau te ka agau a baingana tupu kurumea lopatokona ae i te Karais Iesus mana. Ba ita bole ka lorapatokona te Karais Iesus ta baina ita ngaka rave Nutu patongana kita ka ra baingareame ke tupu kurumea lopatokona ae ita te Karais. Ita ka sana ka rave Nutu patongana kita ka ra baingareame ke tupu kurumea loangakurume ngarangana ka bangapaga rae Moses kanna. Iau ka role minmina kurumea, agau te ke sane la lelung tupu nga Nutu raguna kurumea loangakurumengana ka bangapaga rae Moses kanna.

¹⁷ “Itaua raka pato ita muni ka Iura ka sana lorapatokona roma, ita kaka la lelung tupu nge Nutu raguna kurumea loangakurume ngarangana ka bangapaga rae Moses. Ke sa. Ita ka lorapatokona te Karais. Minmina na bangapaga rae Moses kanna ke sane ke kelapatantali te ita tale. Ba ita kaka lele ma ita ra ragau nginngina ra ragau rae ita ke patpato rea ka ra baingareame ke sosoali. Na one ko roma, Karais ke bavaia ragau ta ri ra ragau ra baingareame ke soali ae? Ke sa mannangana!

¹⁸ Pala na iau ka umma ta loangakurumea bangapaga rae Moses kanna ta lelung tupu nge Nutu raguna, ava sonrau na iau ka ka'e ku-

mangng laeala. Na ngaroma iau nga galiu muni ta baingau laeala a iau kuma kia pala, na iau ka la pangakosining roma, ka iau a agau a longasakana ta bangapaga nginngina.

¹⁹ Ava iau ka lele ma agau e mate ora bangapaga nginngina sane ke kelapatantali te i tale ta baina nga iau a agau e mauli be lolakurumea Nutu lonanganame mannangana.

²⁰ Iau ka mate nga maiskovu kala nge Karais ba maulingau sonrau ka sana ora kanau. Ke sa. Ka orae Karais kannna. Ba momongau laekia nga mirau sonrau ka puna nga lopatokona ae iau te Nutu Tuna ore materaumana iau ba ke tunge maulingngana ta ravunglele iau.

²¹ Iau ka sana matea ta pulingvalakale lopen-gana laeala ae Nutu a i tungumane. Iau ka role minmina kurumea, ngaroma agau te nge lele tupu nge Nutu raguna kurumea loangakurumen-gana ka bangapaga rae Moses kannna, nae Karais matengana ke sane kuma ka otte.” Iau ka role kae Pita minmina.

3

Lopatokona Ba Bainga E Nga Loangakurumea Bangapaga Rae Moses Kanna

¹ Miau re nga Galesia, ka miau ra ragau ra ramareasa. Mangng ka turulomatana te miau ta oru rae Iesus Karais kuma ki ka matengana nga maiskovu, ba mangng ka pulia oru nginngina kinung nga karakarangana. Ava ke kela basema agau te ke patugutao miau ba ke pataopa miau.

² Iau ka bai ta balinglaga miau ka oru kena mana roma: Ka ina miau ka rave Kannu E

Tupu, na miau kaka rave kurumea loangakurume ngamiaungana ka bangapaga rae Moses kanna, o kaka rave kurumea lopatokona ae miau ta pangamologa e te Karais a miau ka longe?

³ Ramamiaume ke sane ke kumkuma masi ae? Iau ka role minmina kurumea, pala ka ina miau lomiauapatokona te Karais pau, na miau kaka rarave gingginga ta taongakurumea Karais nga Kannu E Tupu. Ava ke kela basema sonrau na miau kaka amva ta ronga ka taongamiau laeala ka gingginga ae miau muni ae?

⁴ Maenang nginngina papatu ra miau ka kanimaimai rea pala kurumea loangakurume ngamiaungana kae Karais ka sana purea ae? Ke sa. Ka purea.

⁵ Ka bai ta balinglaga miau roma, nga inae Nutu nge tunge Kannuna te miau ba nge kumkuma ka kumangng ba killa reke bollalau ngaliua nge miau, na i nge kuma minmina kurumea loangakurume ngamiaungana ka bangapaga rae Moses kanna, o kurumea lopatokona ae miau ta pangamologa e te Karais a miau ka longe?

⁶ Miau nga lomiau galiu te Abaram. “I ka lonapatokona te Nutu, nae Nutu ke patoe ka agau a baingana tupu.”

⁷ Minmina na ita nga loramatana roma, ragau kinung ra loreapatokona te Nutu ka ri rae Abaram sivuna memena.

⁸ Ba pangamologa onreke pa rea pala nga Lau Ae Nutu Kanna keke role ta kae te e ngarume nge ri nga inae Nutu nge patoe ra sana ri ra Iura ka ra baingareame ke tupu kurumea lopatokona ae ri. Ba pangamologa nginngina keke turulomatana

pala ta oru ra pangamologa e pe e te Karais nge role tao ngarume nga kae nginngina. Keke turulomatana minmina nga pangamologa inaeala inae Nutu role kae Abaram roma, “Nge one mana na iau ka la kavingtulunge ragau re nga iname kinung.”

⁹ Minmina nae Nutu ke kavitule ragau kinung ra loreapatokona te i. Ke kavitulu rea kala nge Abaram a i a alopatokonakana.

¹⁰ Ava ragau kinung reke bai ta lelung tupu nge Nutu raguna kurumea loangakurume ngareangana ka bangapaga rae Moses kanna keke la ravunge alang e soali ngarume kurumea pangamologa onreke pa rea pala roma: “Agau e sane lolakurumea pangamologame kinung onreke pa rea nga Lau E Nga Bangapagame ke la ravunge alang e soali.”

¹¹ Na ita ka loramatana roma, agau te ke sane nge lele tupu nge Nutu raguna kurumea loangakurumengana ka bangapaga rae Moses kanna. Iau ka role minmina kurumea, pala, na keke pa'e pangamologa ore role roma: “Agau a baingana tupu ke la momongmauli passavele kurumea lopatokona ae i.”

¹² Bainga e nga loangakurumea bangapagame ka i toto bavakena nga bainga e nga lopatokona te Nutu. Pangamologa rama reke pa rea pala ke role roma, “Agau e kuma ka oru ra bangapagame ke rorole tao be sane longosa ta te mana ke la ravunge mauling e momo passavele kurumea loangakurumengana ka bangapaga nginngina.”

¹³ Ba ngaroma agau te sane nge lolakurumea

orume kinung ra bangapagame ke rorole tao, na i ke la ravunge alang e soali. Avae Karais ke kolilele ita, minmina na ita ka sana ka la ravunge alang e soali. Ita ka sana ka la ravunge alang e soali kurumea, Nutu ke tunge alang e soali ae ita te Iesus tapu. Iau ka role minmina kurumea, pala na ri keke pa'e pangamologa ore role roma, "Agau eke kone nga bega te ka i a agau orae Nutu tunge alang e soali te i."

¹⁴ Nutu ke kolilelea ragau ka Karais matengana ta baina ragau ra sana ri ra Iura onra loreapatokona te Karais ngeke rave kavingtulu laeala ae Nutu tunge te Abaram pala. Ba bole, Nutu ke kuma minmina ta baina ita kinung ra lorapatokona te Karais ngaka rave Kannu E Tupu orae Nutu patokala pala ta i tunge.

Bangapaga Rae Moses Kanna Bae Nutu Patongkalanganame

¹⁵ Kolingau memena, iau ka bai ta tonge piunga ba bonga ae Nutu ka piunga ba bonga matana ora ragau ke kumkuma kia. Nga ina ragau nge kuma ka piunga ba bonga te ba nge panginggingia ka otte, na piunga ba bonga laeala ka ora ragau ke kuma kia ava agau te sane nge bailokalasa kia. Ba agau te sane nge puliale pangamologa ina palu bole. Ke sa. Piunga ba bonga laeala ke momogingging tapu. Ba piunga ba bonga ae Nutu ka tongana kena minmina bole.

¹⁶ Pala ka ine rolea patongkalame te Abaram, na i ke role rea te Abaram kala nga sivuna. Ava i ke sane role kae Abaram roma, "Iau ka la kavingtulu one kala nga sivung memena." Ke

sane rolea pangamologa e ta sivuna papatu. Ke sa. Ke role roma, “Iau ka la kavingtulu one kala nga sivung.” Ba pangamologangana laeala ka mirana roma, i ke la kavingtulunge Abaram kala nga sivuna te. Bae Abaram sivuna laeala ka i ae Karais.

¹⁷ Iau ka la pulinge taru a iau bai ta rolenge minakai roma: Pala nae Nutu ke kuma ka piunga ba bonga te kala nge Abaram. Na ngarume, ka ina pesingmataname ka ri 430 ke rongo tapu, na i ke tunge bangapaga rae Moses kanna ta ragau re ngae Israel. Ava bangapaga nginngina onrae Nutu tungu rea ngarume ke sane ke rongo ka piunga ba bonga laeala ae Nutu kuma kia kala nge Abaram pala. Ba bangapaga nginngina ke sane ke rongo ka patongkala ae Nutu rolea pala te Abaram bole.

¹⁸ Iau ka role minmina kurumea, ngaroma agau te ravungngana ka oru ra piunga ba bonga te role tao nga puna nga agau laeala loangakurumengana ka bangapagame, na ravungngana ka oru nginngina ala sana puna nga patongkala tale. Avae Nutu ke tungumane oru ra piunga ba bonga ae i role tao te Abaram ka patongkalangana.

¹⁹ Ngaroma minmina na ke meimia nae Nutu ke tunge bangapaga rae Moses kanna ta ragau re ngae Israel? I ke tunge bangapaga nginngina ta pangakosining ka longasangarea ta bangapaga ra kanna. Ba pangakosining laeala ae i ke momo ta ke lele ka inae Abaram sivuna laeala amae Nutu patokala ta i atung, ke lele. Nutu ke tunge bangapaga nginngina ka ine ba'e angelome ta ri tunga rea te Moses a i a agau e maisi ngaliua nge

Nutu ba ragau.

²⁰ Na agau te ke sane la kiunge agau matana laeala ore maisi ngaliua ngaroma i kasikena nge bai ta kumangng ka otte. Avae Nutu ka i kena mana.

²¹ Minmina na iau ka bai ta balinglaga miau roma, nga kelang ngamiaungana, bangapaga nginngina rae Nutu tungu rea te Moses keke sanangalle patongkala rae Nutu tungu rea te Abaram pala, o ke sa? Ke sa bavakena! Iau ka role minmina kurumea, taroma Nutu te tunge bangapaga te ta ragau ravunge mauling kia, na i te patoe ragau ka ra baingareame ke tupu kurumea loangakurume ngareangana ka bangapaga laeala.

²² Ava ke sane minmina kurumea, pangamologa rae Nutu kanna onreke pa rea pala nga Lau Ae Kanna keke pakosining roma, bainga e nga bainge bainga reke sosoali nge Nutu raguna ke kaue ragau kinung ba ke pulakala rea nga pulangkala. I ke pakosining minmina ta baina ragau reke bai ta ravunge kavingtulu ra i patokala ta i tunga rea ta ragau ra loreapatokona te i ngeke rave kavingtulu nginngina kurumea lopatokona ae ri te Iesus Karais.

²³ Pala, ka ina pangamologa e pe e ta lopatokona te Karais sane lele tale, na bangapaga rae Moses kanna keke pulakala ita ma akurtalingling e gingging ore kelapatantali ta ra pulangkala. Keke pulakala ita minmina ta ke lele ka kae e ngarume inae Nutu papote bainga e nga lopatokona.

²⁴ Minmina na bangapaga nginngina keke lele

ma ri ra apangalomatanakana e taoamugmuga kita te Karais, ta binae Nutu nge pato ita ka ra baingareame ke tupu kurumea lopatokona ae ita te Karais.

²⁵ Ava sonrau na pangamologa e ta lopatokona te Karais ke lele tapu. Minmina na bangapaga rae Moses kanna ka sana ri ra kelangpatali ae ita tale.

Ita Ra Lorapatokona Te Karais Ka Ita Ra Goe Rae Nutu

²⁶ Bangapaga rae Moses kanna ka sana ri ra kelangpatali ae miau tale kurumea, miau kinung ka miau ra goe rae Nutu kurumea lopatokona ae miau te Karais Iesus.

²⁷ Iau ka role minmina kurumea, miau kinung onreke pamagoe miau ta pangakosining ka pag-iungamiaungana kala nge Karais kaka palupaga miau kae Karais.

²⁸ Te e nge miau ka sana i a Iura te ava tetoto ka i a Girik te. Ba te e nge miau ka sana i a akumangngatulu a agau te kanna ava tetoto ka sana i a akumangngatulu. Ba te e nge miau ka sana i a apanung ava tetoto ka i a avale. Ke sane minmina kurumea, miau kinung ka tongamiau kena mana nga Nutu raguna kurumea pagiungamiaungana kala nga Karais Iesus.

²⁹ Ba ngaroma nga miau ra ragau rae Karais, na ka miau rae Abaram sivuna memena. Ba ka miau ra ragau onreke la ravunge kavingtulu rae Nutu patokala pala ta i tunga rea ta ragau ra loreapatokona te i.

4

¹ Iau ka la panganana ta taru a iau rorole

tao minakai roma: Ngaroma goe te tamana nge patokala ta i tungnge oru nga kanna ta goe laeala ngarume, na goe laeala ke la ravunge oru nginngina ka kaomannmannangana. Ava ka ina i a goe tale, na ka sana i toto nga akumangngatulu te a tamana kanna.

² I ke momo ngape nga ragau onra tamana puli rea ta ri pangalomanange ba kelangpatali te i. Ba i ke la momong minmina ta nge lele nga kae laeala a tamana pulia ta i ravunge oru nga tamana kanna ngarume.

³ Ba mangng ra Iura onra lomangngpatokona te Karais ka tongamangng kena mana ma goe laeala. Pala, na mangng ka tongamangng kena ma ragau onra bangapagame ba lomatana re nga mogalo laekia e ngape ke umma ta barangalele rea ma ri ra ra kumangngatulu ra kanrea mana.

⁴ Ava ka ina kae laeala ae Nutu role te pala ke lele, na i ke ba'e Tuna ta mogalo laekia e ngape. Na avale te ke toapisigia. Ke toapisigia ta i a agau ore momo ngape nga bangapaga rae Moses kanna.

⁵ Nutu ke ba'e Tuna ta baina i nge kolilelea ragau reke momo ngape nga bangapaga nginngina. Ke kolilele mangng ta baina mangng nga lele ra goe rae Nutu mannangana.

⁶ Ba ka miao ra goe rae Nutu bole, minmina na i ke ba'e Tuna Kannuna lakallo ta lora. Bae Tuna Kannuna ke bavai kita ta kiunga te Nutu roma, "Abba! Tamamangng!"

⁷ Minmina na ka sana one a akumangngatulu ora bale tamana kanna tale. Ke sa. Ka one a bale tamana tuna. Ka one a Nutu tuna. Minmina nae

Nutu ke bai kone ta one a agau ore la ravunge oru nga kanna ngarume bole.

⁸ Pala, ka ina miau sana lomiamatana kae Nutu tale, na ka miau ra ra kumangngatulu onra oru nginngina ra miau ka patpato rea ka nutu.

⁹ Ava sonrau na miau ka lomiamatana kae Nutu, o iau nga role roma, Nutu ka lonamatana kamiau. Minmina na ke meimia na miau kaka bai ta kangagaliu muni ta bangapaga nginngina ra likireasa onre sane ke kalaulau miau ka otte? Ke meimia na miau kaka bai ta lelung ma ra kumangngatulu onra oru nginngina kanrea muni?

¹⁰ Miau kaka amva ta loangakurumea bangapaga re nga kae matantana reke bollalau basema: kae re nga kavang, ba inna ra pau, ba kae re nga lalang kaning, ba pesingmatana ra pau.

¹¹ Iau ka lauvavai raumana te miau. Ka lauvavai roma, kumangngau re nga kalaunga miau ke sane ke kuma ka otte.

¹² Kolingau memena, iau ka tanikala miau ta miau nga tongamiau kena me iau a sana amva ta lelung tupu nge Nutu raguna kurumea loangakurume ngaungana ka bangapaga nginngina. Iau ka role minmina kurumea, iau bole ka tongau kena me miau ra sana miau ra Iura. Miau ka sana ka baia bainga te e soali te iau.

¹³ Ava miau ka lomiamatana roma, pala ka ina iau loa kapunu ta pulingmalagange pangamologa e pe e te Karais te miau, na momongau laeala kala nge miau ka puna nga soaling laeala e lele nga mirau.

¹⁴ Ba soaling laeala ae iau ke pulia maenang nge miau, ava miau ka sana ka kanipe iau. Ba ka sana ka kela iau ma iau a agau e soali. Ke sa.

Miau ka lomiauungatakala iau ma iau a anggelo ae Nutu. Ka lomiauungatakala iau ma iau a Karais Iesus muni.

¹⁵ Ava kaningmai ngamiaungana laeala e pala ina miau ka kanimaimaia kavingtulu ka i aetai? Iau ka role minmina kurumea, iau ka la turungpotange baingamiau roma, miau kaka matea raumana ta kalaunga iau. Minmina na taroma miau taka totorong, na miau taka rusulage matamiau kanname ba taka tungu rea te iau bole.

¹⁶ Minmina na iau ka bai ta balinglaga miau roma, pala na miau ka lomiauusereng ta ngatangnkale pangamologa ra kanau, ava sonrau na iau ka tuture pangamologa a kaomannmannangana kia te miau ba ollaeala ke bai miau ta kelanga iau ma iau a agau a miau ka bai'iu kia ae?

¹⁷ Ragau nginngina reke matea raumana ta miau loangakurume rea ke sane ke kumkuma ka bainga reke pepe. Ke sa. Keke bai ta utungpatali kamiau nge mangng ta baina miau ngaka loakurume rea.

¹⁸ Ke pe roma miau ngaka matea raumana ta loangakurume agau e kumkuma ka bainga reke pepe. Ba sana ngaka matea ta loangakurume iau ka ina iau momo kala nge miau mana.

¹⁹ Miau ra goe rae iau ra iau materaumana miau, miralali laekia a iau kanimaimaia ina lauvavai te miau ka tongana kena ma miralali a avale te kanimaimaia ine bai ta toangapisiginge goe. Ba iau ka la kumangng ta kaningmainge miralali laekia ta nge lele ina baingamiau nga tongarea kena ma Karais bainganame.

²⁰ Iau ka matea raumana ta momong nangina kala nge miau sonrau ta baina iau nga role kamiau ka pangamologa matana tetoto ore sane gingging. Iau ka role minmina kurumea, bainga ra miau ka kumkuma ki keke bailopalilli kau.

Pangateningkala Ore Ta Agar Bae Sera

²¹ Miau raka matea ta momong ngape nga bangapaga rae Moses kannu ka sana lomiamatana ka taru a bangapaga nginngina ke rorolea ae?

²² Iau ka role minmina kurumea, pala na keke pa'e pangamologa ore role roma, Abaram ka nena ka goe lua ra panung. Te ka naname nga avale laeala a i a akumangngatulu a giana nge Agar. Ba te ka naname nga avale laeala a i ae Abaram napengana mannangana a giana nge Sera.

²³ Bae Abaram tuna laeala ora avale akumangngatulu toapisigia ke lele kurumea ragau baingarea nga kenong kala nga avale mana. Ava tuna laeala ora avale a i ae Abaram napengana mannangana toapisigia ke lele kurumea patongkala laeala ae Nutu rolea te Abaram pala.

²⁴ Ba oru nginngina keke patenikala minakai roma: Ravale lua nginngina keke toe piunga ba bongame ka ri lua. Te ke pa ngae Kapangng Ae Sainai, ba i ke toapisigsigia goe onra ri ra ragau ra kumangngatulu. Ka i ae Agar.

²⁵ Nae Agar laekia ke toe Kapangng Ae Sainai ore momo ngae Arebia, ba i ka tongana kena ma maga kunna laeala e bollau ae Ierusalem ore momo sonrau. I ka tongana kena mae Ierusalem kurumea, i kala nga goe rae i ka ri ra ra kumangngatulu ra bangapagame kanrea.

²⁶ Avae Ierusalem e momo ngailu ora tongana kena me Sera ka sana i a akumangngatulu a bangapagame kanrea. Ba avale laeala ka i a narame.

²⁷ Iau ka role minmina kurumea, pala na ri keke pa'e pangamologa ore role roma:

“One a bale o sumpi bo sano toapisigsigia goeme, nga longsereng.

One o sano kanimaimaia miralali e nga toangapisigi, ngo kura kaligi ka longserengngana.

Ngo kura kaligi ka longserengngana kurumea, sonrau one ka sana ning goe,

ava ngarume na one ko la toangapisiginge goe papatu raumana nga avale laeala a natale.”

²⁸ Ba iau ae Pol ka la roleng kamiau ra kolingau memena roma, miau ka tongamiau kena me Aisak. Ka tongamiau kena me Aisak kurumea, miau kaka lele ra goe rae Nutu kurumea pa-tongkala laeala ae Nutu rolea bole.

²⁹ Ka kae laeala, nae Abaram tuna laeala ore lele kurumea ragau baingarea nga kenong kala nga avale mana ke tunge maenangme ta tuna laeala ora naname toapisigia kae Kannu E Tupu ginggingngana. Ba ollaeala ka tongana kena mana ma kumangng ra ragau onreke amva ta loangakurumea bangapaga rae Moses kanna ke bai ta kumangng ki te ita sonrau.

³⁰ Ava pangamologa laeala eke pa'e pala nga Lau Ae Nutu Kanna ke role mina ngaetai? Ke role roma,

“Ngo taomalage avale laeala akumangngatulu kala nga tuna

kurumea, avale laeala akumangngatulu tuna ke sane la ravunge oru nga kaning ngarume. Ke sa. Avale a i a ningpengana mannangana tuna ke la ravungu rea.”

³¹ Minmina na kolingau memena, ka sana ita ra goe rae avale a i a akumangngatulu ora bangapagame kanrea. Ke sa. Ka ita ra goe rae avale a sana i a akumangngatulu ora bangapagame kanrea.

5

Ita Kaka Kapatali Tapu Nga Bangapagame Samangpita Ngareangana Kita Kurumea Pagiungarangana Kala Nge Karais

¹ Karais ke pola ita tapu nga bangapaga rae Moses kanna samangpita ngareangana kita. Minmina na ita sana ngaka momo ma ragau ra bangapaga nginngina ke samapita rea tale. Ngaka meisgingging, ba sana ngaka ngatakale ragau ta ri pangatolo miau ka maenangme muni ma miau ra ra kumangngatulu ra bangapaga nginngina kanrea.

² Ngaka longomasi. Iau ae Pol ka la roleng gingging kamiau roma, ngaroma miau ngaka ngatakale ragau nginngina ta ri totongtaliunge miramiaume, na kumangng orae Karais kuma kia ine mate nga maiskovu ke sane la kalaunga miau ka otte.

³ Ba iau ka la roleng muni roma, agau e ngatakala rea ta ri totongtaliunge mirana ke patoloea i muni ka maenang e nga loangakurumea bangapaga rae Moses kanna kinung.

⁴ Miau raka amva ta lelung tupu nge Nutu rangua kurumea loangakurume ngamiaungana ka bangapaga rae Moses kanna kaka sa'vatoto miau muni nge Karais. Ba kaka pulivalakala miau muni nga lopengana ae Nutu a i tungtungumane.

⁵ Ava nga gingginga ae Kannu E Tupu tunge ita ra lorapatokona te Karais kaka kelkela ba kaka momalla ta Nutu patongana kita ka ra baingareame ke tupu kurumea lopatokona ae ita.

⁶ Iau ka role minmina kurumea, ngallo nga pagiungarangana kala nge Karais Iesus ngaroma agau te nge rave totongtaliu o sane nge rave, ka sana otte nga ollaeala. Ava oru e bollau raumana minakai roma, lopatokona ore kumkuma ka bainga e nga matengraumanange ragau patoto.

⁷ Pala na miau kaka pirpira masi, ava tai ke bokala miau ta manemiausa longa ta pangamologa e te Karais ora kaomannmannangana kia?

⁸ Pangamologa matana laeala ore amva ta bongakala miau minmina ke sane pa nge Nutu e kikiu miau.

⁹ Ngaka ella miau masi kurumea, “Isi isunte mana nge sase beret, na nge paluvapa'e beret karolu.”

¹⁰ Ava iau ka laupatokona te Iesus Avolau, ba ka laupatokona te miau bole. Minmina na ka laupatokona roma, miau ka sana ka la loangakurumea ragau nginngina reke bai ta pangataopa miau. Ba agau laeala o tai ore amva ta baingalopalilli kamiau ke la ravunge alang e soali nge Nutu.

¹¹ Kolingau memena, ngaroma ra nginng-

ina pangamologangarea ineke rorole roma, iau ka pulimalaglage pangamologa tale ta ragau ngeke rave totongtaliu nga kaomanna kia, na ke meimia na keke umma ta pangamiralali iau tale? Ngaroma pangamologangarea laeala nga kaomanna kia, na pulingmalagangau ka pangamologa e ta Karais matengana nga maiskovu sane nge pulia maenang te ri tale.

¹² Ava nga ra nginngina reke matea ta ulonge maenang e nga totongtaliu nge miau, ke pe roma ri ngeke sigi rea muni bavakena.

¹³ Miau ra kolingau memena, Nutu ke kiu miau ta miau ra ragau reke kapatali tapu nga bangapaga rae Moses kanna samangpita ngareangana kerea. Ava ollaeala ka sana i a ngatangng ta miau loangakurumea miramiaume loreangana mana. Ke sa. Ngaka palikalaulau miau ka kumangng ngamiaungana ka bainga e nga palingmatengraumana miau.

¹⁴ Iau ka role minmina kurumea, agau e lolakurumea bangapaga kena laeala e role roma: “One ngo materaumanane agau tetoto basema ino materaumana one muni” ke loakurumea bangapaga rae Moses kanna kinung tapu.

¹⁵ Ava ngaroma miau ngaka palikalipalpala miau ba ngaka palinamname kamiau ka pangamologa ngamiaume, na ngaka ella masi. Nge sa. Na kaka la palingbaingasoali miau.

Ita Ngaka Tatao Kurumea Kannu E Tupu Lonamatenganame.

¹⁶ Ava iau ka la roleng kamiau roma, ngaka tatao kurumea Kannu E Tupu lonamatenganame.

Minmina na ka sana ka la kumangng ka oru ra miramiaume ke mate rea.

¹⁷ Iau ka role minmina kurumea, mirarame onra bainga e nga bainge bainga reke sosoali nge Nutu raguna ke momo ngi ke sane ke matmatea oru rae Kannu E Tupu matmate rea. Bae Kannu E Tupu ke sane matea oru ra mirarame ke matmate rea. Mira bae Kannu E Tupu keke palivalvali ta baina te e nge ri sane nge lolakurumea te e nge ri lonangana.

¹⁸ Ava ngaroma Kannu E Tupu nge taoamugmuga kamiau, na miau ka sana ka momo ngape nga bangapaga rae Moses kanna.

¹⁹ Na ita ka loramatana tapu ka kumangng onra mirarame ke kumkuma ki basema: bainga re nga kenong kala nga avale a sana i a ningpengana o apanung a sana i a ningtale, ba bainga matantana ra mukurea, ba bainga re nga makange ravale o rapanung mirareame,

²⁰ ba bainga re nga kalangapage nutu ra goanga, ba bainga re nga koatali, ba bainga re nga bainga'iu ka ragau pattoto, ba bainga re nga baling, ba bainga re nga busing, ba bainga ina agau nga iukia bolvole, ba bainga re nga kiningpatae gia ba loangakurumea loreanganame mana, ba bainga re nga kumangng ka kalingpalame ngal-
iua nga ragau,

²¹ ba bainga re nga alanggaliu ka bainga reke sosoali, ba bainga e nga bemve ka inung reke gingging, ba bainga ra mukurea onreke loakurumea inung reke gingging baingarean-gana, ba bainga matantana nginngina. Iau ka la roleng gingging kamiau kurumea pangamologa

e gingging ama tunge te miao pala roma, ragau reke kumkuma ka bainga nginngina ka sana la mallerea nga Nutu kelangpatalingana ngarume.

²² Ava agau orae Kannu E Tupu kumkuma ngallo nge i ke umma ta pangakosining ka bainga onreke pepe basema: bainga e nga matengraumanange ragau pattoto, ba bainga e nga lomara-paga e pa nge Nutu, ba bainga e sana lopupungana ta momongana, ba bainga e nga malong, ba bainga e nga lonana, ba bainga e nga tunga oru ta kalaunge ragau, ba bainga e nga lokalangana,

²³ ba bainga e nga legengmasinge ragau pattoto, ba bainga e nga kaungamasinge mirana lonamatenganame. Bangapaga rae Moses kanna ke sane ke parototokale agau ta i manenasa loangakurumea bainga matana nginngina.

²⁴ Na ragau rae Karais Iesus kanna keke katupite mirarea loreamatengana nga maiskovu tapu. Keke pamatea mirarea onreke pasiangga rea ta ri kumangng ka bainga reke sosoali.

²⁵ Ita kaka rave mauling a pau kae Kannu E Tupu tunggana kia te ita, minmina na ita ngaka tatao kae Kannu E Tupu taongamugangana kita bole.

²⁶ Ita sana ngaka kinpataea ita muni giarame. Ba ita sana ngaka palibaipaga iu nge ita ba sana ngaka palikelalele ita.

6

Ita Ngaka Palikalaulau Ita

¹ Kolingau memena, ngaroma miao ngaka kalipa ka te e nge miao ore kumkuma ka bainga

e soali nge Nutu raguna, na miao raka meis-gingging kae Kannu E Tupu ginggingngana ngaka ravugaliue ta pamau e tupu ka ravungmasi ngamiaungana kia. Ava ngaka ella masi te miao muni ta baina miao sana ngaka matea ta kumangng ka bainga laeala e soali bole.

² Ngaka palikalaulau miao ka maenang rae miao, minmina na miao ala ngaka lolakurumea bangapaga ae Karais kanna mannangana.

³ Ngaroma agau te nga lonangana roma, i ka giana ke bollau ava sana giana, na i ke goga'e i muni.

⁴ Ava kenakena nge miao nga lonakananne i muni kumangngana ta baina i nge mulia ka i muni kumangngana. Ava sane nge toe i muni ka agau tetoto.

⁵ Iau ka role minmina kurumea, agau kenakena nge tololoea i muni kumangngana.

⁶ Agau e rave potong nga pangamologa ae Nutu kanna nge kalaue agau e tunge potong laeala te i. Nge kalaue ka oru nga kanna kinung onreke pepe.

⁷ Sana ngaka goga miao muni: Agau te ka sana kana gingginga ta i patugungtaoe Nutu. Iau ka role minmina kurumea, kaning ora agau te toa'e, i ke la lalange kaning laeala muni.

⁸ Agau e tota'e bainga reke sosoali onra mirana kumkuma ki ke la lalange mirana kana alang reke lavusvusa bole. Ava agau e tota'e bainga reke pepe onrae Kannu E Tupu kumkuma ki ke la lalange mauling e momo passavele.

⁹ Ba ita sana nga omorasa ta kumangng ka bainga reke pepe. Iau ka role minmina kurumea,

ngaroma ita ngaka kumkuma ka bainga reke pepe ba sana nga omorasa, na ita kaka la ravunge bainga nginngina karea alang e pe ka kae te e ngarume.

¹⁰ Minmina na ngaroma ita ngaka kalipa ka pamau ta kalaunga, na ita ngaka kalaue ragau karolu. Ba ita ngaka kuma minmina raumana ka kolingara memena ra loreapatokona te Karais.

Ita Ngaka Mulia Ka Karais Matengana Te Ita Nga Maiskovu Mana

¹¹ Miau ngaka kele panga reke bollalau ra iau papa rea te miau ka iau muni kamau.

¹² Ragau nginngina reke matea ragau ta kining-pataenge giareame kurumea kumangng ngareangana ka kumangng re ngapotu nga mirareame keke amva ta kaoreaginangpita miau ta ravunge totongtaliu. Ava kumangng laeala ae ri ka puna minakai mana roma, ke sane ke matea Iura pattoto ta ri tungnge maenang te ri kurumea pulingmalaga ngareangana ka pangamologa e ta Karais matengana nga maiskovu.

¹³ Iau ka role minmina kurumea, ra nginngina reke rave totongtaliu ke sane ke lolakurumea bangapaga rae Moses kanna bole, ava keke matea ta miau ravunge ta baina ri ngeke mulia ka ravung ngamiaungana ka totongtaliu.

¹⁴ Ava iau ka la mulianga ka oru kena mana. Ka la mulianga ka maiskovu ae Iesus Karais A Avolaukita ore bai kau ta leleng ma agau eke katupite nga maiskovu na ke mate. Minmina na iau ka sana matea oru ra ragau re nga mogalo

laekia e ngape ke mate rea, ba ri ke sane ke matea oru ra iau mate rea bole.

¹⁵ Iau ka role minmina kurumea, ngaroma agau te nge rave totongtaliu o sane nge rave, ka sana otte nga ollaeala nge Nutu raguna. Ava oru e bollau raumana minakai roma, maulingara a pau ngallo nge Karais.

¹⁶ Ba momongpengana ba lonana ae Nutu ke la momongpai nga ragau reke tataokurumea lo-matana laeala. Ke la momongpai nga ragau rae Nutu onra ri ra ragau re ngae Israel mannangana.

¹⁷ Killa rae Iesus kannna keke momo nga mirau, minmina na agau te sane nge ule maenang nge iau muni.

¹⁸ Iala na kolingau memena, lopengana ae Iesus Karais A Avolaukita tungtungumane nge momo kala nge miau. Ka kaomannmannangana.

xxx

Piunga Ba Bonga A Pau
The New Testament in the Mengen Language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Mengen long Niugini

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mengen

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023

3238a1a0-2f8e-509b-b9f0-e310db3d0d43